

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A Magyar Könyv-Szemle új folyama. A Magyar Nemzeti Múzeum hivatalos közlönye megjelenésében az utolsó évek folyamán előfordult késedelmek és az a körülmény, hogy a folyóirat eddigi szerkesztője megszűnt az intézet tisztikarához tartozni, elodázhatatlanná tették a folyóirat ügyének végleges rendezését. Ennek módozatai megállapítására a M. Nemzeti Múzeum igazgatójának felszólítása folytán Szinnyei József és Fejérpataky László múzeumi örök tettek részletes javaslatot, melynek kiindulási pontját annak szükségessége képezte, hogy a folyóirat pénzügyeit teljesen az intézet vegye kezelés alá, s annak felügyeleti joga a szerkesztővel szemközt is biztosíttassék. Az ügy rendezésénél némi nehézséget okozott az eddigi mulasztások helyrehozatalának kérdése. A folyóiratból ez év nyarán még csak az 1891. évi folyam befejező része látott napvilágot, a kiadvány rendelkezésére álló anyagi források pedig az eddigi szerkesztő által teljesen ki lettek merítve. Idő s anyagi eszközök hiányában legezélszerűbbnek látszott a folyóirat régi folyamait lezárva, új kötet számozással új sorozatot indítani meg, melynek első kötete az elmaradt 1892-iki és a folyó 1893. évi folyamot egyesíti magában. A nagym. vallás- és közoktatásügyi miniszterium e javaslatot egész általánosságban magáévá téve, f. évi július 24-én 15038. sz. a. kelt leiratában alulírottat bírta meg az ideiglenes szerkesztéssel, a könyvtár élére kinevezendő igazgató-őr javaslatától téve függővé végleges rendelkezését. Ezek képezik a jelen kötet közrebocsátásának előzményeit. Tartalmában, tudományköreiből bővülve, az új kötet csak egyet hagyott el a régi évfolyamokból átvett rovatok közül: ez a «Magyarországi Könyvészet» című bibliografiai melléklet, mely az ez idő szerint rendelkezésünkre álló eszközök mellett sem mint a hazai irodalom könyvésze, sem mint a múzeumi könyvtár évi gyarapodásának jegyzéke, nem léphetett fel a teljesség igényeivel. E helyett azonban megkezdtük a múzeumi könyvtár ősnymtatványai jegyzékének közlését; folytatni fogjuk a kéziratár és a régi magyar nyomtatványok katalógusával; és ha teljesülni fog — mint reméljük — a múzeumi könyvtár az az óhaja, hogy törzskönyvtárának legalább egy részéről, a hungaricumokról rendszeres címjegyzéket bocsáthasson közre, akkor a Magyar Könyv-Szemlének is meg lesz adva a lehetőség,

hogy az évi gyarapodás pontos jegyzékének kiadásával más alakban pótolhassa az elmaradt könyvészeti rovatot. Az új folyam programját a kötet élén veszik t. olvasóink; minő eredménnyel várható annak megvalósítása, ítéljék meg a jelen kötet tartalmából, melynek összeállításában legkiválóbb szakerőink támogatása tette könnyűvé a szerkesztés munkáját.

Budapest, 1893. december 15.

Schönherr Gyula..

Változások a M. Nemzeti Múzeum könyvtárában. A lefolyt 1893. év jelentékeny változásoknak volt tanuja a múzeumi könyvtár tisztí karának belső életében. Az állami tisztviselők illetményeinek szabályozása, mely az 1893. évi IV. t.-cikkben nyert végleges elintéztést, alkalmat adott a magas kormányának, hogy beváltsa a múzeumi tisztviselők fizetésének javítása felől tett többszörös ígéreteit. A törvény a M. Nemzeti Múzeum igazgatóját meghagyva az eddigi V. fizetési osztályban, s az aligazgatói állást megszüntetve, a többi múzeumi állásokat a VII–IX. fizetési osztályok közt osztotta meg, az egyes osztályok állása 5 igazgatói állást szervezett a VII. fizetési osztályban, 10 múzeumi őr t a VIII.. 9 segédőrt a IX. osztályba, s a gyakornokokból előléptetett 5 múzeumi segédet (assistens) a X. osztályba osztotta be. E beosztások kapcsán a múzeumi könyvtár szervezete új alapokra lett fektetve, a mennyiben a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi július 7-én 31,401. sz. a. kelt leiratában a könyvtárt három csoportra osztotta fel, ú. m.: a tulajdonképeni könyvtárra, a hírlaptárra s a kézirat- és levéltári osztályra; mindenik csoport élére egy-egy múzeumi őr állított, kik felett az igazgató őr van hivatva az egész könyvtár adminisztratív ügyeinek vezetésére. A könyvtárban még az 1892. év végén fölmerült sajnos események folytán az osztály őrre és egyik segédőre fegyelmi vizsgálat útján megváltván az intézettől, az ekként beállott üresedések lehetővé tették, hogy a Széchenyi grófi család kijelölési jogának kérdése a megváltozott viszonyokhoz képest rendeztessék. E kijelölési jogot a miniszter a családdal kötött egyezség folytán a könyvtári csoport őrre állására, 1 segédi és 1 szolgái állásra korlátozta, s az igazgatói állás betöltését magának tartotta fenn. A miniszter a könyvtár őrre állásra az egyezség értelmében a gróf Széchenyi család ajánlatára *Kollányi Ferenc* sztergomi segédlelkészt nevezte ki, a ki f. évi szeptember 1-én foglalta el új állását. Időközben dr. Váczy János segédőrt a budapesti VII. ker. áll. főgymnasiumhoz tanárrá neveztetvén ki, helye *dr. Csuday Jenő* csorna-premontréi kanonokkal töltetett be. Az igazgató-őrre állásra, melynek teendőit miniszteri megbízás alapján *id. Szinnyei József* múzeumi őr viszi, folyó évi október 22-én lett a pályázat kiírva. A könyvtári tisztikar ez időszertinti létszáma a következő: *Igazgató-örtség:* betöltetlen. *Könyvtári osztály. Ör:* Kollányi Ferenc. *Segédörök:* Major Lajos, Horváth Ignác. *Assistens:* dr. Erdélyi Pál. *Hírlaptár. Ör:* Id. Szinnyei József. *Assistens:* Kereszty István. *Kézirat- és levéltári osztály. Ör:* dr. Fejérpataky László. *Segédör:* dr. Csuday Jenő. *Assistensek:* dr. Schönherr Gyula, dr. Sebestyén Gyula.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása és forgalma az 1892. évben. A Magyar Nemz. Múzeum könyvtára az 1892. évi január hó 1-től december 31-ig 3867 kötet és füzet könyvvel, 717 évfolyam hírlappal, 70 kötet kézirrattal és 4076 darab és 20 csomag oklevéllel gyarapodott. Ezek közül 248 kötet és füzet nyomtatványt, 39 évf. hírlapot, 17 kötet kéziratot és 384 oklevelet ajándékba kapott, 2978 kötet és füzet könyv és 670 évf. hírlap kötelepéldány gyanánt érkezett be, s 3383 drb oklevél örök letétemény gyanánt lett a levéltári osztályban elhelyezve. Az olvasók száma 14072 volt, kik 27088 kötet könyvet, 2831 kötet hírlapot, 1192 kötet kéziratot, 8031 oklevelet használtak. Házi használatra 1835 egyén 5220 kötet könyvet kölcsönzött ki.

A Magyar Tud. Akadémia új főkönyvtárnoka. A Hunfalvy Pál halálával megüresedett akadémiai főkönyvtárnoki állást a gróf Teleki család az akadémia ajánlatára dr. Fröhlich Róbert egyetemi magántanárral, az ismert régészeti íróval töltötte be. Fröhlich ez állása elfoglalásáig a budapesti ág. ev. főgymnasium tanára volt; irodalmi munkásságáért, mely főleg Pannónia rómaiakori történelme terén mutat fel jelentékeny eredményeket, az akadémia 1892-ben választotta lev. tagjává. Benne a M. Tud. Akadémia könyvtára alapos nyelvismeretekkel, komoly tudományos hajlamokkal rendelkező vezetőt nyert, kitől az akadémia méltán elvárhatja, hogy tudományos irodalmi munkássága mellett első sorban a vezetésére bízott könyvtár ügyeinek fogja szentelni tevékenységét.

A Magyar Nemz. Múzeum ügye az országgyűlésen. Az 1890. évi költségvetési tárgyalás után, melyen a M. Nemz. Múzeum kibővítésével, illetőleg a természetrajzi táruk kitelepítésével behatóan foglalkozott a törvényhozó testület, a jelen évi költségvetés f. évi márczius havi tárgyalásán ismét igen mélyreható mozzanat történt a nagy intézet érdekében. A M. Nemz. Múzeum tétéle márczius 21-én került tárgyalásra, melyen a múzeumi könyvtár gróf Zichy Jenő személyében talált tudományos érdekeinek méltó védőjére. Zichy gróf beszéde abból indult ki, hogy intézményeinkkel itt az alapító szellemét kell ápolnunk, ki első sorban a nemzeti művelődésnek akarta megteremteni örök időkre szóló letéteményesét. Ezért sürgette ő is a természetrajzi táruk kihelyezését és a tulajdonképeni két nemzeti múzeumi tárnak: a régiségtárnak és könyvtárnak hathatósabb eszközökkel való támogatását. A bajok orvoslásánál szerinte első sorban a könyvtárt kell az intézkedésben legilletékesebb fórumnak figyelembe venni. Állítása igazolására kimutatta, hogy az 1848. évi XVIII. t.-cz. 39. és 40. §-a sanctio nélkül egyáltalán nem életképes, s hogy e miatt a könyvtár nyomtatványi osztályának évről-évre pótolhatatlan veszteségei vannak. Részletes megindokolás után tehát a következő indítványt terjesztette a képviselőház elé: *«Indítvány: Utasíttatik a kormány, hogy az elavult és meg nem felelő 1848. évi XVIII. t.-cz. 39—40. §-ai helyett egy új, a fejlődött viszonyoknak teljesen megfelelő törvényt készítsen és azt mentől előbb terjeszse a képviselőház elé.»* A törvényhozó testület gróf Zichy Jenő indítványát egyhangúlag elfogadta, valamint helyeselte azt is, hogy a nemz. gróf a könyvtári dotáció 6000 frtos tételét 10.000 frtra kívánja emeltetni, s hogy a múzeumi ügyek állandó támaszául egy főrendekből és alsóházi tagokból álló bizottságot kíván kiküldetni. Gróf Csáky miniszter gr. Zichy Jenő indítványát készséggel elfogadta. A törvény azonban az 1894. évi költségvetés tárgyalásáig még nem készült el, mi arra indította Zichy Jenőt, hogy maga nyújtson be egy törvényjavaslatot. E javaslat indokolása f. évi december 4-re lett kitűzve, mely alkalommal a miniszter azt az érdemleges nyilatkozatot tette, hogy már a kormány is elkészült a maga javaslatával s kérte a képviselőházat, hogy a részletes tárgyalást halaszssa akkorra, mikor már a hivatalból készített javaslat szövege is a képviselőház asztalára tétetett.

Múzeumok és könyvtárak a vidéken. A *Dunántúli Közművelődési Egyesület* üdvös mozgalmat indított meg a vidéki nyilvános könyvtárak és múzeumok szervezése érdekében. E kérdés nem most kerül először szőnyegre. Römer Flóris, Horváth Mihály, Thaly Kálmán, Henszlman Imre és Ipolyi Arnold már 1868-ban felvetették annak szükségét, hogy a vidéken múzeumokat alapítsanak a helyi érdekű régészeti emlékek megőrzésére és nyilvános könyvtárakban tegyék a hazai irodalom termékeit a nagy közönség számára megközelíthetővé. E törekvés nyert kifejezést a kormány amaz intézkedésében, melyben Pulszky Ferenczet, a M. Nemz. Múzeum igazgatóját, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjének címével és hatáskörével ruházta fel. Több azonban nem történt ez ügyben, s most a Dunántúli Közművelődési Egyesület vezetője az érdem, hogy ezt a fontos közművelődési kérdést újra felszínre hozták. Az egyesület f. é. december 9-ikén Budapesten tartott

értekezletén Porzsolt Kálmán egyesületi titkár részletes emlékiratot mutatott be e kérdés megoldása felől; a tárgy felett megindult eszmecsereben a közélet számos kitűnőisége és szaktekintélye vett részt, s Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi államtitkár a kormány teljes támogatása felől biztosította az ügy harczásait. Az ő indítványára határozta el az értekezlet, hogy bizottságot küld ki az actio megindítására és a szükséges tervek előkészítésére.

Sch. Gy.

Müller Miksa ajándéka. Az oxfordi egyetem világhírű tanára Konstantinápolyi útja alkalmából pár napig Budapesten időzött s augusztus 14-én Vámbéri Ármin kíséretében meglátogatta a M. Nemz. Múzeum könyvtárát. Itt különösen a Corvin-codexek, és a halotti beszéd érdekelték, melyekről jegyzeteket is készített. A könyvtár tisztviselői ez utóbbinak sikerült facsimilejével kedveskedtek neki. Végül megtekintette a könyvtár összes helyiségeit, melyek pompás méreteikkel szerfölött meglepték. Ekkor jutott tudomására, hogy az ő nagy hatkötetes Rigveda-kiadását a könyvtár még nem szerezte meg. A szíves fogadtatás viszonzásául, melyben a könyvtár tisztikara résziesztette, megígérte tehát, hogy a hiányzó művet ajándékkul meg fogja küldeni. A küldemény a M. Tudományos Akadémia címére érkezett meg s benne a drága kiadványnak három példánya volt. A két váratlanul érkezett példányt Müller Miksa az akadémiai és egyetemi könyvtáraknak szerzett örvendetes meglepetést.

A legnagyobb könyvtárak. A világ legnagyobb könyvtárai között úgy kötetek számára, mint a forgalom nagyságára a *British Museum* könyvtára foglalja el az első helyet. Ennek kötetszáma 1890/91-ben 1.700.000 darabra rugott, a füzetek és egyéb apró nyomtatványok nélkül, melyekkel együtt e szám jóval meghaladja a 2 milliót. A kutatók száma 145.000, a használt kötetek száma 1.230.000 volt. A könyvtár budgetje mintegy 400.000 forintot tett ki. A *párisi Bibliothèque Nationale* összes kötetek száma 1890-ben 2 millió volt, a látogatóké 155.000, a használt könyveké 500.000. A *müncheni udvari könyvtár* 1891/92-ben 900.000 kötetből állott, melyből 27000 egyén a könyvtárban 52.000, a könyvtáron kívül 78.000 kötetet használt. Vele teljesen egyenlő vonalon áll, sőt forgalom tekintetében meg is előzi a *berlini kir. könyvtár*, melynek 800.000-nyi kötetéből 1890-ben 55.000 egyén a könyvtárban 85.000, a könyvtáron kívül 196.000 könyvet használt. A bostoni *Public Library* 560.000-nyi kötetéből, 1890-ben 135.000 kutató a könyvtárban 1.505.000, s kölcsönzés útján 809.000 kötetet vett igénybe. Az *oxfordi egyetemi könyvtár* 500.000 kötetből áll; ebből 33.000 egyén 110.000 kötetet használt, míg a szintén 500.000 kötetet számláló *bécsi udvari könyvtárban* a kutatók száma évenként átlag 17.000, s ezek a könyvtárban 50.000, a könyvtáron kívül 3000 kötetet használnak.

(CB.)

Pap János budai könyvtáros végrendelete 1509-ből. Egy magyar könyvkereskedő összeköttetéseit és vagyoni állapotát ismerjük meg *Pap (Paep) János* budai könyvtáros végrendeletéből, melyet *dr. Uhlirz* Károly bécsi városi levéltárnok a *Centralblatt für Bibliothekswesen* 1892-iki folyamában a bécsi városi levéltárban levő eredetije után tett közzé. Pap egyike volt a legtevékenyebb budai könyvtárosoknak; 1498-tól 1511-ig hét kiadványa látott napvilágot, melyek csinoságukra nézve semmi kívánni valót nem hagynak fenn. Valószínűleg a tekintélyesebb polgárok közé tartozott, nemcsak vagyona, hanem rokoni összeköttetéseit folytán. Halálát közeledni látván, 1509 szeptember 13-án megcsinálta végrendeletét, melyben pontosan felsorolja kötelezettségeit és tartozásait is. Úgy látszik, hogy leginkább velencei nyomdászokkal állott összeköttetésben, mert három ottani nyomdászt, Giunta Lukács Antalt, Lichtenstein Pétert és Frankfurter Miklóst említi mint hitelezőit. De tartozik Bécsben is, Alantsee Lénárd és Scheiringer Márton kiadóknak könyvekért, Hüffel Jánosnak pedig egy ház árával adós. Saját követeléseit nem sorolja föl, örökösei megtalálhatják üzleti könyvében, s iparkod-

janak azt behajtani. Vagyona könyvekbe van fektetve, két helyiség van tele könyvekkel, ezeket adják el s a begyűlt összeget osszszák fel neje és gyermekei között. Az eladással Istvánt, segédjét bízva meg, a ki valószínűleg azonos a nagybányai *Heckel István* későbbi könyvkiadóval. Ennek, ha üzletében marad, 100—125 frtot helyezett kilátásba.

Végrendelete elkészítése után Pap nem sokára meghalt, mert özvegye december 10-én láttamoztatja azt a budai tanács által. Üzlete azonban halála után is jó ideig fennállott.

Varju Elemér.

A papir ára Kassán 1533-ban. Ifj. *Kemény* Lajos, a kassai régiségek szorgalmas buvára kiadta a város régi számadáskönyveit külön kötetben. A becses könyv négy középkori számadókönyvet és két adórajstromot közöl 1431—1488-ból, továbbá két számadókönyvet az újkor elejéről. A bennük felhalmozott számos művelődéstörténeti adat közt találunk pár bibliografiai vonatkozást is; pl. a legkésőbbiről keltezett 1533. évi számadásban ez a két tétel szerepel: (*Sabbato post Dorothee*) *vor ayn rysz papyr dedimus fl. 1. á. 20*; — és (*Sabbato ante Ioannis*) *item vor ayn rysz papir fl. 1. d. 25*. Nagyon érdekes még az iparúzó város lakóinak névlajstroma, melyben a sokféle iparág közt képviselve van a könyvkötészet is Hannes és Joann *puchpynder* által. A középkori anyag semmi bibliografiai adatot nem tartalmaz, bárha *Miclosch* és *Lazlo dyak*-ok 1480-iki 10 denáros adója a könyv-írás virágzására enged következtetni.

Hornus Cometa. Fest Jánosnál Kassán 1618-ban egy «Hornus Cometa» című könyv került ki a sajtó alól, melynek ma csupán egyetlen példánya ismeretes Lőcse város levéltárából.*

A Kassa város jegyzőkönyvében található s 1618. december 17-én kelt közgyűlési végzés magyarozatát adja annak, miért unicum ez a könyv.

A végzés így szól:

«17. Decembris. Extraordinarium in conventum senatus et communitalis.

Generalis capitaneus dominus Doczi domino iudici misit exemplar moderni Cometae typis hic expressi; conqueritur, quod eiusmodi acerbam exegesis vel paraenesin illi Bocatius subiunxerit, quod non parum videatur detrudere dignitati regiae sac. maiestatis, indignatur, tantum licentiae dari domino Bocatio, petit se edoceri, an permissu et iussu inlyti senatus huius cometae imaginem typis exprimi curarit Bocatius, responsum sibi dari petit. Praetendit n. in ea exegesi multa contineri, quod s. maiestas in suam contumeliam accipere et iram propterea adversus totam urbem Cassoviensem concipere possit. Decisum: Generali domino capitaneo indicandum est, quod absque praesertu et consensu civitatis sit haec Imago Cometae proelis subdita et divulgata ex parte, qua vel id aegre ferat dominus generalis, ideo senatus in ipsius gratiam mandare velit, ut omnia exemplaria eius exegeseos, per se alias neutiquam culpandae nondum distracta, tam a typographo, quam a Bocatio repetantur et *in curiam suppressenda* afferantur.»

Ifj. Kemény Lajos.

A chicagói könyvtári világ-kongresszus. Az American Library Association, az amerikai könyvtárak szövetsége, a chicagói vilákiállítás alkalmából világ-kongresszusra hívta meg a föld összes könyvtárait, mely 1893. július 12—15 napjaiban tartatott meg. A kongresszus, mint a Centralblatt für Bibliothekswesen f. évi szeptemberi füzetében Nörrenberg C. jelentéséből olvassuk, nem mutatta fel a tőle várt eredményeket. Európából csak két szakember: Cowell Péter a liverpooli Free Public Library igazgatója és Nörrenberg vett részt benne, s így a kongresszus jóformán nem volt egyéb, mint ünnepesebb alakja az amerikai könyvtárnokok szokásos évi összejöve-

* R. M. K. II. kötet. 381. szám.

telének, s minthogy a hallgatóság nagy része laikusból állott, az ülések tárgyát a vitatkozás mellőzésével egyszerű felolvasások képezték. *Crounden*, a st.-louis-i Public Library könyvtárnoka, a könyvtári adminisztráció teendőiről, *Cutter W. C. A.*, a bostoni Athenaeum volt könyvtárnoka, az amerikai könyvtárakról. *Dr. Hirsch Emil*, a chicagói Public Library igazgatótanácsának elnöke, a könyvtárak befolyásáról a nevelésre értekeztek. *Nörrenberg* a kéziratok közvetlen szétküldéséről tartott felolvasást, mely aztán az American Library Association július 13—22-én tartott ülésein részletes vitatkozás tárgyát képezte.

Bél Mátyás V. kötetének új kiadása. Bél Mátyás *Notitia Hungariae Novae geographico-historica* című nagy munkájából 1735—42-ig csak az első négy ívrétű kötet jelent meg. Az ötödik kötetből is kinyomatott még 71 lap, de ez oly kevés példányban került forgalomba, hogy ma már a legnagyobb könyvészeti ritkaságok közé tartozik. Tartalmát illetőleg Mosony-megye földrajzát és történetét foglalja magában. A történeti rész leginkább a megye régi uraival, különösen a Zichy-családdal foglalkozik, a mi arra indította *Zichy Jenő* gróft, hogy az érdekes ritkaságból újabb kiadást rendezzen. A kötet csak száz példányban jelent, azok számára, kik az előző köteteket ki akarják vele egészíteni. A nyomás típusa, a könyv egész kiállítása teljesen megfelel a réginek, melynek még kezdő betűi, kisebb és nagyobb térképei is utánozva vannak. A kötethez írt előszóban az eredeti példányok ritka voltára vonatkozólag azt olvassuk, hogy a mű nyomtatása közben (1749) elhalt szerző kézírataiból a bécsi nyomda már csak a Mosonymegyéről szóló lapokat készítette el és bocsátotta mérsékelt számmal forgalomba. Szerintünk sokkal valószínűbb az a korábbi vélemény, mely a fennakadást III. Károly halálának (1740) tulajdonította. Bél tudvalevőleg a királynak udvari történetírója volt s a szóban forgó mű első négy kötete is a király támogatásával került sajtó alá. III. Károly halálával Bél elvesztette pártfogóját, az V. kötet nyomtatása megakadt, s másfél száz év múlva a tudományos érzékről ismert magyar főúrnak köszönhetjük a félbemaradt monumentális munka befejezését.

1848/49-iki iratok a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. A M. Nemz. Múzeum könyvtára kiváló figyelmet fordít a 48/49-es mozgalmakra vonatkozó okiratok és nyomtatványok gyűjtésére. A Vörös Antal-féle gyűjteményen kívül, melynek új, czélszerű rendezése épen a közel mult napokban nyert befejezést, már is jelentékeny számú okiratok és kiáltványok felett rendelkezik, s ez utóbbiakból hirt sorozata első rangú helyet foglal el a hasonló gyűjtemények között. Ujabban e gyűjtemény igen becses anyaggal gyarapodott, a mennyiben a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium f. évi október 6-án kelt leiratában 3000 frton megvette a könyvtár számára gróf Kreith Bélának 1848/49-iki okirat- és kiáltvány-gyűjteményét. A megvásárolt oklevelek száma 489 darab; köztük vannak igen érdekes iratok, mint Szemere Bertalan sajátkezű rendeletei s az Egressy Gábor kormánybiztosi működésére vonatkozó ügyiratok; tábori napiparancsok, pénzügyminiszteri rendeletek fogalmazványai és eredeti okiratok Kossuth, Görgei, Klapka, Vukovics Sebő, Nagy-Sándor József stb. aláírásaival. Itt vannak a Klapka által vezérelt 7. és 8. hadtest működési naplója 1849. június 1-től szeptember 12-ig s az 1850. márczius 14-iki aradi ítéletek könyomatú példányai. A kiáltványok és egyéb apró nyomtatványok gyűjteményét e vétel 1404 darabbal szaporította; ebből a magyar szabadságharcra vonatkozó kiáltvány, hirdetés és rendelet van 261 db, országgyűlési irat és hírlapszám 149 db; a többi 630 kiáltvány, 290 röpirat és 70 hírlaptöredék az osztrák mozgalmakra, főleg a bécsi forradalomra vonatkozik. Mind a két fajtaból igen sokat már előbb is bírta a múzeum. A Kreith gróttól megvásárolt másodpéldányok száma 546-ra rúg; e szám nagysága lehetővé fogja tenni, hogy a múzeumi könyvtár az egyes gyűjtőkkel csereviszonyba lépve, ily módon is elősegítse az érdekes gyűjtemény gyarapodását.

H. S.

Erdélyi iskolai könyvek bibliográfiája. Az erdélyi századok iskolás könyveinek igen tanulságos jegyzékét állítja össze **dr. Teutsch Frigyes** *Die siebenbürgisch-sächsischen Schulordnungen* című két kötetes munkájában, mely mint a Monumenta Germaniae Paedagogica VI. és XIII. kötet Berlinben, 1888-ban és 1892-ben látott napvilágot. Az I. kötet bevezetésében a Honter és utóda Wagner Bálint által írt és nyomtatott könyveket sorolja fel az 1535—56. évekből 36 darabot, mik közül a legelső, Honter Compendium Grammatices című brassói 1535-iki kiadványát ma már csak címéből ismerjük. A II. kötet függeléke a szász iskolákban használt, Erdélyben nyomtatott könyvek lajstromát tartalmazza, és pedig a XVI. századból 38 dbot, a XVII. szdból 63 dbot, a XVIII. szdból 1711-ig 9, azon túl 90, s a XIX. szdból 96 dbot, nem számítva ide az egyes munkák későbbi kiadásait. A legrégebbi közülök *Donatus De octo partibus rationis methodus* (Kolozsvár, 1554) című munkája, melynek egyetlen példányát a segesvári ev. gymnasium könyvtára őrzi.

Adalékok az 1848/49-iki szerb felkelés irodalmához. A jelen kötetben veszik a folyóirat tisztelt olvasói az 1848/49-iki magyarországi szerb felkelés történelmi irodalmáról összeállított könyvészeti jegyzékemet. A teljesség kedvéért itt közlök néhány új adatot, melyekhez akkor jutottam, mikor a közlemény már ki volt nyomtatva. Ezek következők.

1. Magyar irodalom:

Jergovics Uros. Szerb szózat a magyar nemzethez. Pest, 1848. E röpirat ma egy példányban sem ismeretes, de megjelenéséről az egykorú szerb lapok tesznek tanúságot.

Reiner Bertalan. Magyar kulturképek. (Andrássy Gyula gróf, mint a szabadságharcz diplomatája.) Budapest, 1892.

2. Szerb irodalom:

Szrpszke Narodne Novine. Српске народне новине. 1848. január 1-én indult meg Pavlovics Tivadar szerkesztésében. Az ápril 6-iki számtól *Szeveobste Jugoszlavenszke i Szrpszke Narodne Novine* címet viselt; utolsó száma 1848. szeptember 28-án jelent meg.

Vjesznik. 1848/49. évf. Szerkesztette Bogdanovics Szilárd. 1848. ápril 2-án indult meg; az első 13 számot Pesten nyomták, a többi május 18-ától Ujvidéken, június 18-ától Karlóczán, 1849. ápril 13-ától Zimonyban. Utolsó száma 1849. június 14-én jelent meg.

Dr. Thim József.

Hibaigazítás. *Szilágyi Sándornak* I. Rákóczy György udvari iskolái történetéhez című cikkében a 100. lapon felülről 11. sorban *Regéczy Ferencz* helyett *Regéczy András*, a 22. sorban *Tatrosi* helyett *Iratosi*, a 101. lapon alulról 13. sorban *az mások feleit* helyett *az magok feleit*, a múzeumi könyvtár ősnymtatványainak jegyzékében a 131. lapon alulról a 3. sorban *Velenceze, 1484, 1495* helyett *Nürnberg, 1484, Velenceze, 1495.*, a 163. lapon a 10. sorban alulról *Kodiken* helyett *Bodiken*, a 188. lapon alulról a 3. sorban *Fridino* helyett *Tridino* olvasandó.